

Hva betyr «Veien til Damaskus» for den diakonale utdanning?

Innledning på et forberedelsesseminar om samme tema som skal tas opp til høsten.

AV KJELL NORDSTOKKE

Innledningsvis har jeg lyst til å peke på det nye dokumentet «Veien til Damaskus» representerer i den kirkelige Nord-Sør sammenhengen. Tidligere har Sør gjerne vært sett på som misjonsland (som vi bringer evangeliet til), som et sted hvor det finnes unge kirker (som altså ennå ikke er helt voksne og følgende har mye å lære av oss), eller fattige områder hvor det er behov for utvikling (og hvor vi etter beste evne hjelper til med bistand og prosjekter). Nå framstår kristne i Sør som *myndige medkristne*. Det de sier er både kritisk og refsende, men samtidig bærer det preg av vilje til fellesskap. Det er inkluderende medkristne som henvender seg til oss.

Jeg tar det for gitt at vi har en omtrentlig felles forståelse av hva som ligger i uttrykket «den diakonale utdanning». Men for sikkerhets skyld skal jeg nevne noen holdepunkt:

- Det er 4. årig utdanning på høyskolenivå.
- Den er tverrfaglig. Den inneholder en grunnutdanning innenfor helse-, sosialfag og pedagogikk med en påbygning av teologiske/diakonale fag. NB! Jeg taler om hele utdanningen som diakonal.
- Den er knyttet til kristen identitet og er orientert ut fra kirkens diakonale mandat.

Med det har jeg sagt noe om utdanningens rammer med hensyn til nivå, omfang, faglig profil og identitetsbestemmende bærebjelke. Dette er rammer som stort sett er uproblematisk og som heller ikke «Veien til Damaskus» egentlig utfordrer. Når det derimot gjelder hva slags innhold vi skal finne innenfor disse rammene, hva vi skal utdanne til, og hvordan profil og identitet konkret skal ta skikkelse i fagplaner, undervisning og praksis, kan det være større usikkerhet, ja også uenighet bl.a. som en følge av ulik forståelse av hva diakoni er og hvilke oppgaver diakonien skal prioritere.

I den diskusjonen har «Veien til Damaskus» viktige innspill som vi gjør vel i å ta ad notam. Det jeg sier nå er *ikke* at vi bare skal forholde oss til «Veien til Damaskus» fordi det er interessant for oss. «Veien til Damaskus» har i seg selv et anliggende og en utfordring som er uomgjengelig og som vi skal la oss møte av i alle fall. Men i tillegg til dette kommer problemstillinger som den diakonale utdanningen alt lenge har stått overfor og hvor etter min mening «Veien til Damaskus» rommer kreative innspill og utfordringer. Jeg skal nevne noen:

1. Metoden

Vi har i vår undervisningstradi-

sjon en viss konflikt mellom en deduktiv og en induktiv tilnæringsmåte til problemer. Særlig teologien (og sikkert også diakonikken) har oftest vært deduktiv ved at man først har bestemt problemene på det teoretiske plan for dernest å applisere dem praktisk. Det får store følger når det innebærer at grenser settes for problemstillingene. Når slike grenser identifiseres ut fra en teoretisk betraktning, blir det relativt enkelt å definere ut konfliktfulle sider ved et spørsmål. Men kan f.eks. gjøre ikke-tro til det viktigste motstykke til troen og la forholdet mellom tro og tanke bli en hovedutfordring for teologien. Overfor et slikt resonnement viser «Veien til Damaskus» til praksis og den erfaringen som gjøres der, nemlig at motsetningen ikke går mellom tro og ikke-tro. Motsetningen går derimot mellom to slags tro – den ene en tro som problematiserer uretten og aktivt gjør opprør mot undertrykkelse, mens en annen tro aksepterer uretten og gir den en religiøs forklaring. Den samme erfaringen påviser også at den første gruppen utgjøres av fattige som vil (for sine livs skyld) forandre og som roper til Gud i sin ytterste nød. Den andre gruppen er stort sett tjent med uretten. De har ingen vansker med å plassere den utenfor sin

religiøse praksis, også når de takker Gud for at de har det så godt som de har det. På veien fra praksis til teori blir det for den første gruppen viktig å finne en metode som ikke bryter i stykker den sammenhengen som praksis påviser (f.eks. mellom sosialt ståsted og tale om Gud). Derfor foretrekker de en induktiv metode, og de vil se den deduktive metode som et forsøk på å opprettholde en logikk som bekrefter, ja legitimerer uretten.

Er dette en aktuell problemsstilling i vår utdanning? Er de spørsmål som vi lar bli reist, bestemt av de svar vi på forhånd har klare? Eller lar vi teorien være en kritisk refleksjon over praksis, og også over den måte vi til nå har ordnet vår refleksjon på?

Jeg tror det ville måtte føre til en del endringer i utdanningen dersom vi virkelig slapp den konfliktfulle virkelighet til. Og f.eks. lot praksis være transportbåndet inn i teoretisk-systematisk refleksjon, på linje med skjemmet se-bedømme-handle slik dette brukes i Sør og også preget «Veien til Damaskus». Da ville ikke praksis være et treningssted for kunnskap og ferdigheter som vi har tilegnet på skolebenken, men en hovedarena hvor agenda og prioriteringer blir satt.

2. Virkelighetsoppfatning

Når knyttet til dette spørsmålet om metode og hvor praksis på en måte får forrang foran teorien, ligger en forståelse av virkeligheten hvor alt er kvalifisert som vedrørende troen, talen om Gud og tjenesten for Gud. Ingenting er troen uvedkommende. Det betyr ikke at alt er like vedkommende. Det er imidlertid ikke de religiøse skillelinjer som bestemmer hva som er viktig, men hvilke rop som løftes til Gud. Særlig de fattiges rop til Gud settes i fokus, og det er en fast overbevisning hos kristne i Sør at «standpunkt for de fatti-

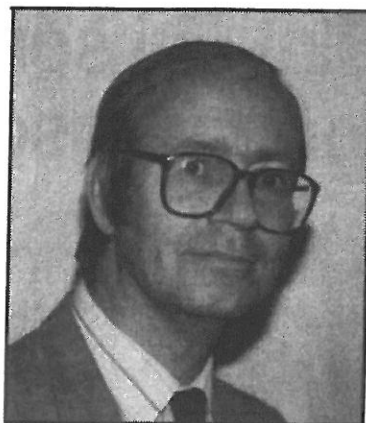
ge» ikke er en vilkårig prioritering, men er intimt knyttet til bibelens Gud som stiller seg på de fattiges side.

Dette betyr at det ikke er tale om en romantisering av virkeligheten – i form av en guddommelig panteisme eller naturmytikk. Den virkelighet det tales om er den sosio-politisk-kulturelle-økonomisk-økologiske virkelighet med alt den rommer av konflikter, kriser og trusler, men hvor troen aner Guds kjempende nærvær for rettferdighet og fred på de fattiges side. Det betyr et oppbrudd fra en dualistisk oppdeling av tilværelsen med en lukket religiøs avdeling for kirkelige ansatte med kirkelig mandat i forhold til religiøse skillelinjer. Og det betyr oppgjør med en teori som vil begrunne en slik deling, f.eks. en bestemt forståelse av luthersk toregimentslære – som setter grenser for hva kirken skal ha på dagsordenen og hvilke oppgaver diakonien skal forholde seg til. I «Veien til Damaskus» kommer dette klart fram gjennom alle kapitlene, både i beskrivelsen av konfliktenes årsaker, i forståelsen av de fattiges tro og i gjennomgangen av det profetiske oppdrag.

3. Måten å gjøre teologi på

Når det er slik, blir teologi ikke lenger noe læregods som kan leveres videre uten særlig om og men. Teologi blir tvertimot noe vi gjør, det vil si, den blir til som kritisk refleksjon i nær sammenheng med vår praksis. Det betyr ikke at teologien blir relativ, men den blir relatert. Og det betyr at teologien like mye skal testes på sin ortopraksis som på sin ortodoksi. Dersom praksis kjennetegnes av løgn og urett, kan ikke teologien den knytter seg til, være sann.

I «Veien til Damaskus» gjøres det klart at det finnes mange slags teologi. Noen ganger tales det om livets og dødens teologi.

Kjell Nordstokke

Utfordringen består delvis i å velge rett teologi, men også i å gjøre (do) en teologi som åpner for rett handling.

I «Veien til Damaskus» tales det om ulike kristendomstyper som står i konflikt med hverandre. Det sør-afrikanske Kairos-dokumentet taler om en stats-teologi, en kirketeologi og en profetisk teologi. De to første avvises. Skulle vi snakke om ulike kristendomsformer med hver sin teologi knyttet til seg, kunne det være fristende å antyde tre modeller (med alle de forbehold en så kortfattet framstilling innebærer):

- Betjeningskristendom (hvor hovedvekten legges på den kirkelig struktur og dens evne til å betjene folkekirkelige religiøse behov;
- Opplevelseskristendom (hvor religiøse opplevelser – enten som følelser eller meninger, individuelt eller kollektivt – får mest oppmerksomhet);
- Nyttekristendom (hvor kristentroen svarer til individuelle og kollektive behov, f.eks. som legitimeringsinstans eller som garantist).

Vitner «Veien til Damaskus» om kristen tro og praksis som innebærer et oppgjør med slike kristendomsformer? Og er dette

Forts. side 13

stigmatiseringen av «frontkjempene» forsvinne.

Diakonforbundets sentralstyre har igjen tatt opp spørsmålet om gjeninnføring av stola som selvfølgelig del av diakonens liturgiske drakt med vår kirkeledelse. Spørsmålet er nylig behandlet av Kirkens gudstjenesteråd. Et flertall der avslø å forberede sak vedrørende stola for diakoner til høstens kirkemøte. Kirkerådets organer har hittil vært avvisende til å endre dagens retningslinjer. Diakonforbundet er imidlertid ikke villige til å la saken hvilke i påvente av at saken eventuelt skal bli moden for gjenopptakelse en gang langt fram i tiden. Skal det skje endring, innser vi nå at diakonene selv må handle og ikke lenger vente på at andre skal legge forholdene til rette for oss. Sentralstyret har derfor fattet vedtak hvor det slås fast at liturgisk drakt for diakoner er alba med stola. Videre vil sentralstyret stimulere medlemmene til å ta stola i bruk. Det bør ikke oppfattes mer kontroversielt at diakoner begynner å bruke stola enn at prester begynte å bruke stola lenge før retningslinjer hjemlet dette. Praksis skapte presedens. Vi diakoner må handle dersom vi ønsker endring. Mitt inntrykk er at det etter hvert er en rekke diakoner som ønsker å ta i bruk stola i liturgisk tjeneste. Flere diakoner bruker allerede stola.

Vi diakoner må handle dersom vi ønsker endring

Diakonforbundet har anskaffet stola med malteserkors som symboler på. Disse kan bestilles av andre også. Stola fås i de forskjellige liturgiske farger. (Ved vårens tariffoppgjør har Diakonforbundet fremmet krav om at arbeidsgiver skal dekke utgifter til kjøp av liturgiske klær for diakoner.)

Vi håper at det gjennom dialog med kompetente organer,

skal være mulig å oppnå aksept for kravet om retningslinjer som fastsetter stola som del av liturgisk drakt for diakoner. Det er i denne sammenheng verd å nevne at Presteforeningens sentralstyre også har gått inn for ordning med stola for diakoner. Derfor tror jeg at vi ved aktiv innsats skal oppnå resultater. ■

STERKEST DIAKONALE . . .

Forts. fra side 5

det med sin stil, som en naturlig del av menigheten. Men menigheten har endret seg på hvem kirken er for. I prosessen rundt dette har også ungdomsarbeidet endret seg i retning av å ha en klarere kristen profil.

Dette handler delvis om forståelse for ungdomsarbeid og delvis om forståelse for diakoni. «Det er viktig at det oppnås forståelse. Det må forkynnes diakoni. Og både det diakonale aspektet og arbeidsform må komme fram i f.eks. årsmeldinger. Dessuten har jeg registrert en økt forståelse som resultat av at jeg har snakket mye med mennesker og gitt konkrete eksempler i forhold til diakoni og ungdomsarbeid».

HVA BETYR . . .

Forts. fra side 7

av betydning for synliggjøringen av kristentroen i vår egen utdanningskontekst?

4. Tjeneste

Diakoni betyr tjeneste. Ordet kan som kjent brukes i vid forstand som et generelt oppdrag til kirken og dermed alle kristne, og i mer snever forstand som den spesielle diakoni. Den diakonale utdanning peker både i retning av det generelle og det spesielle.

«Veien til Damaskus» sier noe viktig om en forståelse av tjenesten som innebærer et skille mellom subjekt og objekt for tjene-

sten. Det har i diakonien ofte vært slik at tjener-rollen har fått skikkelse innenfor en forståelsesramme av ydmyk selvutsløttelse. Eller det er blitt formet en hjelperrolle som via paternalistiske holdninger og praksis har skapt en farlig arroganse midt i barmhjertighetsgjerningene. Begge disse rollene avslører barmhjertighetens begrensning dersom den blir stående uten forbindelse til solidarisk nærvær og kamp for rettferdighet.

Utfordring blir derfor en *solidarisk diakoni* som lar den andre være hovedaktør både med hensyn til tolkning og handling. Det er en utfordring som må synliggjøres i diakonal praksis, men også i den diakonale utdanning.

DIAKONI SOM . . .

Forts. fra side 11

som forskningsområde kan främst ses som en utredning, med inslag av dokumentation och (förhoppningsvis) konstruktiv reflexion. Kanske kan den också ses som en del av ett utvecklingsarbete för diakonin.

På Religionssociologiska institutet har Jonas Alwall på uppdrag av Bräcke gjort en kartläggning av förväntningarna på diakonin bland församlingsaktiva i tre församlingar i Göteborgs stift; Backa, Kungshamn och Säffle. En liknande undersökning genomförde SIFO 1989 på uppdrag av Svenska kyrkans utbildningsnämnd och Stora Sköndals diakonisällskap. Den berörde dock flera församlingar och visar översiktligt vad diakoner faktisk gör samt kartlägger förväntningar på diakonerna bland i första hand församlingsanställda.

Vid institutionen för socialt arbete i Lund skrev diakonerna Tuija Lieminen-Kristoffersson och Paul Trygg häromåret en forskningsförberedande uppsats om hembesöket som arbetsmetod inom diakonin. Uppsatsen